

**Gemeente
Scherpenzeel**

Monumentencommissie

Jaarverslag 2015

De foto op de voorzijde van het pand Broekerweg 23 (Jagershuis het Koepeltje of Beekvliet) is gemaakt door Bram van de Biezen uit Nunspeet en is eerder geplaatst in de in 2004 uitgegeven Monumentengids Scherpenzeel. Het pand is een gemeentelijk monument. De commissie heeft in 2015 na vooroverleg in een tussenvergadering positief geadviseerd ten aanzien van een aanvraag omgevingsvergunning voor het vervangen van singles door Tuile du Nord dakpannen.

VOORWOORD

Geachte lezer,

Opnieuw mogen wij u deelgenoot maken van hetgeen, in het inmiddels achter ons liggende jaar 2015, gepasseerd is bij onze monumentencommissie en we doen dat met genoegen. In dit verslag wordt u hierover vrij uitgebreid geïnformeerd.

Zoals gewoonlijk vroegen zaken van zeer uiteenlopend karakter en kaliber onze aandacht. Ik durf te stellen dat in de commissie iedere aanvraag om advies de aandacht krijgt die het verdient. Hierbij komt steeds weer naar voren hoe breed georiënteerd en samengesteld ons gezelschap is. Over de betrokkenheid heb ik bij voorgaande gelegenheid al duidelijk mijn waardering uitgesproken, maar ik wil dat nogmaals onderstrepen.

Dat overwegende vind ik dat de Monumentencommissie wat te veel in de schaduw opereert. Niet omdat wij zelf zo nodig in de schijnwerpers moeten staan, maar omdat het onderwerp het waard is. Wij zullen nog beter duidelijk moeten maken wie en wat wij zijn. Vroeg of laat komt iedere eigenaar van een monument met ons in aanraking zodra men aan het monument gaat "werken". Dat moet dan geen ongewenste verrassing zijn, maar een ontmoeting met een betrokken gezelschap dat vanuit deskundigheid graag meedenkt en adviseert om de waarde van onze monumenten te waarborgen voor de toekomst.

Duidelijk is dat wij waar mogelijk onze PR-mogelijkheden, als zij zich voordoen, moeten uitbuiten. Zoals we in het afgelopen jaar konden doen door middel van de inspraakprocedure tijdens een commissievergadering. Het hier gevoerde pleidooi om een voorgenomen bezuiniging, zoals het schrappen van de onderhoudssubsidie voor monumenten, te heroverwegen, heeft (weliswaar gedeeltelijk) succes gehad en ons positief in het nieuws gezet. Dit was ook belangrijk voor de eigenaren van monumenten. Een stukje subsidie plaveit toch altijd weer de weg naar goed overleg.

Het afgelopen jaar heeft ons ook geleerd uitermate attent te zijn op de communicatie tussen ons en aanliggende ambtelijke afdelingen. De correspondentie loopt soms over diverse schijven en de deadlines ontglippen je dan gemakkelijk, maar zijn belangrijk. In dit verband is ook de instelling van de "tussen vergadering" beslist zinvol.

Wij vertrouwen erop dat onze adviezen, zowel bouwkundig als planologisch, positief hebben bijgedragen aan de besluitvorming van College en Raad van Scherpenzeel en zodoende ten goede zijn gekomen aan onze burgers. En daar willen wij het voor doen.

Namens de commissie,

J. Morren, voorzitter.

INHOUD

INHOUD	5
SAMENSTELLING MONUMENTENCOMMISSIE IN 2015	6
VERANTWOORDELIJKE WETHOUDER IN 2015.....	7
VERGADERINGEN IN 2015	7
OVERLEG IN 2015	7
INGEKOMEN EN UITGAANDE STUKKEN.....	7
BEHANDELDE ZAKEN	8
SPREEKRECHT.....	10
AANBIEDING JAARVERSLAG 2014 AAN WETHOUDER T.A. VAN DIJK.....	10
OVERLEG MET WETHOUDER T.A. VAN DIJK	10
ARCHEOLOGIE	11
GEMEENTELIJKE MONUMENTEN UIT DE WEDEROPBOUWPERIODE IN DE DATA BASE VAN DE RIJKSDIENST CULTUREEL ERFGOED	13
WEDEROPBOUWBOERDERIJEN IN SCHERPENZEEL.....	14
NIEUW MONUMENTENBORDJE UITGEGEVEN	25
AANPASSING VERGUNNINGPROCEDURE MONUMENTEN OPGENOMEN IN DE GEMEENTEGIDS VAN 2016.....	25
DE ERFGOEDWET.....	26
COLOFON	28

SAMENSTELLING MONUMENTENCOMMISSIE IN 2015

Voorzitter:

De heer J. Morren

Leden:

Mevrouw drs. M.A. Prins-Schimmel

Mevrouw E.M. ter Braak namens het Gelders Genootschap

De heer J. Lagerweij namens de vereniging Oud Scherpenzeel

Secretaris:

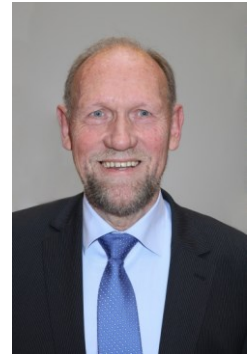
De heer W.J. Tijmensens, ambtenaar van de gemeente Scherpenzeel

De Scherpenzeelse Monumentencommissie, v.l.n.r.: de heer Morren, de heer Lagerweij, de heer Tijmensens, mevrouw Ter Braak en mevrouw Prins

VERANTWOORDELIJKE WETHOUDER IN 2015

Wethouder T.A. van Dijk was in 2015 de verantwoordelijke wethouder.

VERGADERINGEN IN 2015

21 januari 2015 (tussenvergadering);
11 maart 2015;
10 juni 2015;
9 september 2015;
21 oktober 2015 (tussenvergadering);
9 december 2015.

Een tussenvergadering wordt gehouden, indien er agendapunten zijn, die niet kunnen worden uitgesteld tot de eerstvolgende reguliere vergadering.

OVERLEG IN 2015

Op 29 april 2015 heeft er een overleg plaatsgevonden met de heer W. Hilbink, senior beleidsmedewerker R.O. van de afdeling Ruimte en Groen, tevens projectleider Plan Zuid met betrekking tot het gebied ten zuiden van het park Huize Scherpenzeel.

INGEKOMEN EN UITGAANDE STUKKEN

Het betreft de volgende stukken.

- a. Jaarverslag 2014 van de regioarcheoloog, de heer P.A.C. Schut.
- b. Mail van de heer W. Hilbink, senior beleidsmedewerker ruimtelijke ordening van de afdeling Ruimte & Groen, als reactie op de brief van de monumentencommissie naar aanleiding van de onderbouwing van de argumentatie van burgemeester en wethouders aan Stichting Landgoed Scherpenzeel om thans geen onderzoek in te stellen of het gebied ten zuiden van het park Huize Scherpenzeel dient te worden aangewezen als gemeentelijke monument.
- c. De commissie heeft de hiervoor onder b. genoemde mail van de heer W. Hilbink beantwoord en hem uitgenodigd om over dit onderwerp van gedachten te wisselen. Dit gesprek heeft plaatsgevonden.
- d. Brief van burgemeester en wethouders aan de monumentencommissie met betrekking tot bezuinigingen (mogelijke afschaffing van de

- subsidieregeling onderhoud, vernieuwing en/of herstel van gemeentelijke monumenten).
- e. Brief van de monumentencommissie aan burgemeester en wethouders waarin verzocht wordt om af te zien van de onder d. genoemde bezuiniging. Een kopie van de brief is verzonden aan de leden van de gemeenteraad.
  - f. De gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 24 september 2015 besloten om met ingang van 1 januari 2016 het beschikbare bedrag voor de subsidie voor monumenten te halveren. Een kopie van het raadsvoorstel en -besluit is aan de commissie uitgereikt.
  - g. Brief van burgemeester en wethouders aan de Stichting Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen (hierna de Stichting GL en GK) met betrekking tot de zonnewijzer uit het park Huize Scherpenzeel en het antwoord van de Stichting GL en GK.
  - h. Besluit van burgemeester en wethouders om de aanvraag omgevingsvergunning van de Stichting GL en GK voor onder andere het kappen van 4 inlandse eiken in het park Huize Scherpenzeel niet te behandelen.
  - i. Brieven van burgemeester en wethouders waarbij aan de eigenaren van rijks- en gemeentelijke monumenten nieuwe rijks- en gemeentelijke monumentenbordjes worden toegezonden.
  - j. Brief van burgemeester en wethouders aan de Diaconie van de N.H. Kerk met betrekking tot het aanlegde paadje aan de noordwestzijde van de kerk.
  - k. Brief van burgemeester en wethouders aan de Stichting GL en GK met betrekking tot de geplaatste meidoornhaag in de zichtlijn van Huize Scherpenzeel en het antwoord van de Stichting GL en GK.
  - l. Brief van de monumentencommissie aan burgemeester en wethouders met betrekking tot het totaalplan van de Stichting Parousie en het antwoord van burgemeester en wethouders.

BEHANDELDE ZAKEN

De volgende zaken zijn behandeld in de commissie.

- a. Aanvraag omgevingsvergunning:
  - 1. van de Stichting Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen (hierna de Stichting GL en GK) voor onder andere het kappen van 4 inlandse eiken in het park Huize Scherpenzeel;
  - 2. van de heer J.J.W. Mijnlieff voor het vervangen van een bestaand raamkozijn in het pand Dorpsstraat 276;

3. van de heer B. van Maanen, Goed Vastgoedbeheer B.V. voor het vervangen van de serre op het perceel Plein 1940, nummer 187 (Prinsheerlijk);
  4. van de heer J.C. van de Wetering voor het vervangen van een carport door een schuur bij het pand Stationsweg 355;
  5. van de heer H.P.M. Siebelink voor het vervangen van het dak van het pand Broekerweg 32 (Jagershuis het Koepeltje);
  6. van de heer J.W. van Maaren voor een nieuwbouw woning aan de Vlieterweg 108.
- b. Jaarverslag van de regioarcheoloog, de heer P.A.C. Schut.
  - c. Het standpunt van de gemeente om vooralsnog geen onderzoek in te stellen of het gebied ten zuiden van het park Huize Scherpenzeel dient te worden aangewezen als gemeentelijke monument.
  - d. Het in voorbereiding zijnde Masterplan van Stichting Landgoed Scherpenzeel en Stichting GL en GK.
  - e. Stand van zaken met betrekking tot de plannen van Stichting Parousie ten aanzien van de zorgboerderij 't Dorp, Vlieterweg 11.
  - f. Stand van zaken met betrekking tot de verharding en de verlichting van het onverharde gedeelte van de Boslaan.
  - g. Aanvullende informatie in het stuk over Bouwen en verbouwen in de gemeentegids met betrekking tot de procedure bij rijks- en gemeentelijke monumenten.
  - h. Aanleg van een pad aan de noordwestzijde van de N.H. Kerk ter vervanging van een deel van de zwerfkeien.
  - i. Voorgenomen afschaffing door burgemeester en wethouders van de subsidieregeling onderhoud, vernieuwing en/of herstel van gemeentelijke monumenten.
  - j. Verdwenen zonnewijzer park Huize Scherpenzeel.
  - k. Gevallen boom op schuur en hekwerk boerderij 't Dorp, Vlieterweg 11.
  - l. Nieuwe rijks- en gemeentelijke monumentenbordjes.
  - m. Gemeentelijke monumenten uit de wederopbouwperiode die zijn doorgegeven aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed om te worden opgenomen in de data base.
  - n. Geplaatste meidoornhaag in de zichtlijn van Huize Scherpenzeel.
  - o. Schilderwerk van de panden Dorpsstraat 276 en 278.
  - p. Vervangen houten vloer en stucwerk in het pand Dorpsstraat 260.
  - q. Bescherming van het interieur van een gemeentelijk monument.
  - r. Nog aanwezige zijnde bedsteden (2) in het pand Dorpsstraat 260.
  - s. Gevelwijziging van een schuur op het perceel Barneveldsestraat 4.
  - t. Het door Stichting Landgoed Scherpenzeel en Stichting GL en GK ingebrachte gebied park Huize Scherpenzeel is één van de 13 gebieden

- met passie, die zijn genomineerd voor de juryprijs van de provincie Gelderland, de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit.
- u. De door de gemeenteraad in 2009 vastgestelde reclamenota Scherpenzeel.
  - v. Protocol procedure advies monumentencommissie.
  - w. Jaarverslag monumentencommissie 2014.
  - x. Voorbereiding jaarverslag monumentencommissie 2015.
  - y. Vergaderschema 2016.

SPREEKRECHT

Hiervan is geen gebruik gemaakt.

AANBIEDING JAARVERSLAG 2014 AAN WETHOUDER T.A. VAN DIJK

De voorzitter heeft in de commissievergadering van 10 juni 2015 het eerste exemplaar van het jaarverslag 2014 van de monumentencommissie aan wethouder Van Dijk aangeboden.

Wethouder Van Dijk heeft het jaarverslag met genoegen in ontvangst genomen. De leden van de monumentencommissie hebben ook een exemplaar van het jaarverslag ontvangen.

Met betrekking tot de verspreiding is afgesproken dat het jaarverslag aan de orde zal komen in de vergadering van burgemeester en wethouders, de gemeenteraad en de raadscommissie. Tevens zal het verslag verzonden worden aan de welstandscommissie, de oudheidkundige vereniging Oud Scherpenzeel en de medewerkers van de afdeling Ruimte en Groen, team VROM. Ook zal er voor gezorgd worden dat het jaarverslag op de website wordt geplaatst. Daarnaast zullen een aantal exemplaren bij de balie worden neergelegd. Het jaarverslag zal tevens worden verzonden aan alle eigenaren van rijks- en gemeentelijke monumenten.

OVERLEG MET WETHOUDER T.A. VAN DIJK

Overleg met wethouder T.A. van Dijk (en de heer P.G.C.R. van Boxtel hoofd afdeling Ruimte & Groen) in de vergadering van de commissie op 10 juni 2015.

De volgende punten komen aan de orde:

- a. De voorzitter vraagt aandacht voor de handhaving.

- b. Wethouder Van Dijk noemt de ingekomen aanvraag omgevingsvergunning voor een extra woning bij het gemeentelijk monument Bloemheuvel, Vlieterweg 108.
- c. De heer Van Boxtel stelt, dat de commissie flexibel is (zoals bij tussentijdse vergaderingen).
- d. De secretaris zegt, dat de bestelde nieuwe monumentenbordjes geen QR code hebben. Ook wordt door hem geantwoord, dat de provincie Gelderland geen provinciale monumenten heeft.

ARCHEOLOGIE

Wij willen in dit jaaroverzicht tevens aandacht besteden aan de werkzaamheden van de regioarcheoloog, de heer P.A.C. Schut in 2015. De regioarcheoloog werkt voor de gemeenten Barneveld, Wageningen en Scherpenzeel.

In 2015 zijn de volgende plannen beoordeeld op de noodzaak tot verder archeologisch onderzoek.

- Huize Scherpenzeel (onderhoud bomen)
- Hopeseweg 6
- Dashorsterweg 10
- Speelterrein De Dreef / De Omloop
- Renes
- Lindenlaan
- Holleweg 18/Oosteinde 3C
- Cruyshof 10
- Stationsweg 454
- Breelaan 5
- Vlieterweg 11
- Lindenlaan

Voor ieder plan is een bureauonderzoek uitgevoerd om te beoordelen of archeologisch veldonderzoek noodzakelijk is. In alle gevallen luidt de conclusie dat dit niet het geval is. De redenen hiervoor variëren sterk. Soms blijkt de ingreep geen gevolgen te hebben voor eventueel aanwezige archeologische waarden bijvoorbeeld het kappen van bomen waarbij de stobben blijven zitten. In andere gevallen blijft de ingreep beneden de vastgestelde vrijstellingsgrens of blijkt er sprake te zijn van een verstoring. Soms is in afwijking van de archeologische beleidskaart de verwachting lager. Dit heeft te maken met de schaal waarop de kaart is gemaakt en de daarmee samenhangende onnauwkeurigheid. Bovendien

worden tijdens het bureau-onderzoek meer historische bronnen gebruikt, met name kaartmateriaal:

- Negentiende en twintigste eeuwse topografische kaarten
- Bodemkaarten en geomorfologische kaarten
- Actueel Hoogtebestand Nederland
- Overige historische informatie

De afwezigheid van archeologische vondsten is vooral het gevolg van het gegeven dat de Vallei gedurende een lange periode bijzonder nat is geweest (broekmoeras of veen) waardoor vanaf de Jonge Steentijd tot en met de Vroege Middeleeuwen bewoning niet mogelijk was. Een uitzondering is de IJzertijd en Vroeg Romeinse tijd toen het tijdelijk droger was en de wat hogere delen bewoonbaar werden. Voor Scherpenzeel zijn nog geen aanwijzingen voor bewoning uit deze periode.

De projectgroep archeologie van Barneveld, Scherpenzeel en Wageningen en de provincie Gelderland vergaderde in 2015 twee keer.

GEMEENTELIJKE MONUMENTEN UIT DE WEDEROPBOUWPERIODE IN DE DATA BASE VAN DE RIJKSDIENST CULTUREEL ERFGOED

De navolgende Scherpenzeelse gemeentelijke monumenten uit de wederopbouwperiode zijn opgenomen in de data base van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De monumenten zijn gebouwd in de periode 1940 – 1942.

Perceel	Omschrijving	Architect(en)
Brinkkanterweg 39	Boerderij De Pol	A.H. van Wamelen en A. Kraayenhagen
Dorpsstraat 192	Woonhuis en voormalige artsenpraktijk	H.A. Pothoven en A. Kraayenhagen
Dorpsstraat 194	Woonhuis (voormalig winkelhuis de Faam)	A. Kraayenhagen
Dorpsstraat 196-198	Dubbel woon- en winkelhuis	A. Kraayenhagen
Dorpsstraat 200-202	Dubbel woonhuis	A. Kraayenhagen
Dorpsstraat 204	Woonhuis	A. Kraayenhagen
Dorpsstraat 208	Woonhuis en voormalig garagebedrijf	A. Kraayenhagen
Dorpsstraat 210-212	Voormalig gemeentehuis	W.J. Gerretsen en A. Kraayenhagen
Dorpsstraat 276	Woonhuis	A. Kraayenhagen
Dorpsstraat 278	Woonhuis	A. Kraayenhagen
Holevoetplein 280	Woonhuis	A.H. van Wamelen en A. Kraayenhagen
Holevoetplein 282	Hotel-restaurant De Witte Holevoet	G. Pothoven, H.A. Pothoven en A. Kraayenhagen
Holevoetplein 289-291	Dubbel woonhuis	A. Kraayenhagen
Holevoetplein 293-295	Dubbel woonhuis	A.H. van Wamelen en A. Kraayenhagen
Holevoetplein 296	Restaurant Het Begin (voormalig hotel-café De Holevoet)	A. Kraayenhagen
Plein 1940, nr. 173-175	Dubbel woonhuis en kantoor (voormalig postkantoor)	A. Kraayenhagen
Plein 1940 nr. 187	Restaurant Prinsheerlijk (voormalig hotel-restaurant de Prins)	A. Kraayenhagen

WEDEROPBOUWBOERDERIJEN IN SCHERPENZEEL

Boerderij "De Pol" , Brinkkanterweg 39

Johan Lagerweij

Wederopbouwboerderijen in Scherpenzeel en haar toenmalige bewoners

1. Fam. Dijkhof, Oosteinde 55
2. Fam. Blanken, Dorpsstraat 229
3. Fam. Renes, Holevoetplein 295-293
4. Fam. Ruys, Holevoetplein 297
5. Fam. Schimmel, Holevoetplein 280
6. Fam. Blaauwendraat, "De Pol", Brinkkanterweg 39
7. Fam. Bos, "Beekhoeve", Brinkkanterweg 20

Waarom zijn wederopbouw boerderijen van 1940-1945 te herkennen?

Midden in de Gelderse Vallei zijn in de oorlog 1940-1945 veel boerderijen, die in het schootsveld van de Grebbelinie lagen, de Valleistelling geheten, geruimd of door artillerievuur in brand geschoten. Alleen al in mei 1940 waren dat 291 boerderijen en vlak voor de bevrijding in mei 1945, toen de Grebbelinie door de Duitsers weer was opgebouwd en Pantherstellung' heette, nog eens enkele tientallen.

Direct na de capitulatie van het Nederlandse leger in 1940 werd met de wederopbouw van de boerderijen begonnen. Het was immers van groot belang voor de bezetter, dat er weer graan werd verbouwd, want de import van graan uit landen als Amerika en Canada lag geheel stil.

Veel Duitse boeren waren bovendien door Adolf Hitler opgeroepen, om in het Duitse leger dienst te doen, hetgeen de graanproductie natuurlijk ook niet ten goede kwam.

Heel snel werd er in ons land een plan opgesteld voor het weer opbouwen van de vernielde boerderijen door een daarvoor speciaal opgericht bouw bureau, onder leiding van

Ir. A. Kraayenhagen, stedenbouwkundige in Arnhem. Deze architect had al veel ervaring opgedaan bij de bouw van boerderijen in de Wieringermeerpolder.

Ook werd prof. ir. M.J. Granpré Molière, hoogleraar aan de technische Hogeschool van Delft, geraadpleegd, omdat hij goed op de hoogte was van de behoudende maatschappelijke opvattingen, waarmee rekening diende te worden gehouden bij het ontwikkelen van een nieuw type boerderij.

Traditionalisme en eenvoud moesten worden meegewogen bij de wederopbouw van onze boerderijen. Dat leidde tot de zogenaamde wederopbouwboerderijen, die heel herkenbaar zijn aan hun zadeldaken met meestal rode verbeterde holle dakpannen. Meestal zijn er geen zijgeveloverstekken aangebracht, terwijl de eindgevels worden gemarkeerd door uitstekende schouderstukken daar waar de dakgoot ophoudt. Ook werden wel tuitgevels toegepast, zoals dat in de 17^e eeuw gebruikelijk was. Boven raam- en deurkozijnen werden ontlastingsbogen aangebracht.

Ir. A. Kraayenhagen

Er zijn verschillende metselverbanden gebruikt, zoals ketting-, wild-, staand- of klezoorverband. Als siermetselwerk zien we stroomlagen, uitspringende koppen en muizentanden. In de wat luxer uitgevoerde boerderijen en huizen zie je detailverfijningen in de vorm van aanzet-, sluit- en hoekblokken in natuursteen-imitatie uitvoering. Ook huizen worden hier genoemd, omdat niet alleen boerderijen, maar ook veel burgerhuizen waren vernield door oorlogsgeweld en daarom ook in het kader van de wederopbouw werden herbouwd gedurende de eerste oorlogsjaren.

Er werden vlechtingen en hanenkammen toegepast, omdat die zaken ook behoren bij deze traditionele behoudende stijl van bouwen. Schamppalen op de hoeken van de achtergevels dienden, om de hoeken te beschermen tegen wagens, die te kort om de bocht gingen.

Alle genoemde ambachtelijke metsелеlementen kun je terugzien in de wederopbouwboerderijen en dito huizen, als je deze gebouwen nauwlettend bekijkt. Ook de afdekplaten op schoorstenen en schouderstukken zijn kenmerkend voor deze bouwstijl, net als de hoodakkapellen, die nodig waren, omdat de boer niet met een volle wagen de deel op kon rijden om hooi te lossen, doordat de zolders door het nieuwe bouwsysteem ongeveer 80 cm. lager waren komen te liggen, waardoor het hooi aan de buitenkant moest worden binnengebracht.

Er werden betonnen stalramen met dorpelventilatie toegepast, net als in 1936 bij de bouw van boerderijen in de Wieringermeerpolder.

Op de nok van veel boerderijen zijn ventilatiekokers met afdekplaat aangebracht, om de stal te kunnen ventileren.

In praktisch alle wederopbouwboerderijen zijn herinneringsstenen ingemetseld waarop de gaande leeuw herrijst uit de vlammen met als opschrift het jaartal 1940 of 1947.

Het jaartal 1947 wordt vermeld als herbouw-jaar voor die generatie wederopbouwboerde-rijen, die in 1945 door de Duitsers, veelal voor de

tweede keer, in de as waren gelegd. De herinneringsstenen zijn van gebakken klei en zijn rood/bruin van kleur. De stenen zijn op willekeurige plaatsen in het gebouw aangebracht. Je vindt ze in de voorgevel, maar ook wel in de zijgevel naast de hoofdtoegangsdeur.

Door al deze kenmerkende eigenschappen en bouwconstructies valt dit type boerderijen direct op in het landschap, temeer daar boerderijen vroeger veelal ver vanaf de weg in het veld stonden, terwijl ze bijna allemaal dicht langs de doorgaande wegen zijn herbouwd.

Heel sporadisch komen we een wederopbouwboerderij tegen met een rieten dak, maar dat is een uitzondering, zoals "Klein Voskuilen" en "De Roffelaar" in Woudenberg en "Emminkhuizen" in Renswoude. Ook een uitzondering is een wederopbouwboerderij in Rhenen-Wageningen met

een klokgevel en een Wieringermeerboerderij in Renswoude.

We zien heel grote, royaal opgezette wederopbouwboerderijen, maar ook 'keuterboerderijtjes' met herinneringssteen, maar die laatste eigenlijk uitsluitend binnen de bebouwde kom van een dorp. Immers ook een melkrijder of vrachtrijder met 3 of 4 koeien was 'boer' en viel dus ook als klein agrarisch bedrijf onder de herbouwregeling.

Langs Scherpenzeelse Wederopbouwboerderijen

Bij de rotonde Oosteinde – Verlengde Hopeseweg staat op de hoek een dubbel woonhuis, gedekt met rode verbeterde holle dakpannen.

De rechterhelft heeft naast de voordeur een herinneringssteen met de gaande leeuw door de vlammen.

Een boerderij waar rond 1940 familie Dijkhof woonde en ook een paar koeien had. Verder verdiende Dijkhof de kost met melk rijden van de boeren uit de buurt naar de fabriek de Volharding in Renswoude.

Dit pand is geheel in de stijl van de Delftse School gebouwd. Alle wederopbouwhuizen en boerderijen werden volgens deze stijl op vertrouwde historische wijze herbouwd.

Veel details uit zelfs de Middeleeuwen zijn terug te vinden in de herbouw van Scherpenzeel. De tuitgevels-schouderstukken en de herinneringssteen zijn aanwezig in dit eenvoudige wederopbouwboerderijtje.

Ook in Renswoude aan de Dorpsstraat staat een dubbel woonhuis waar een gaande leeuw is ingemetseld. Het is jammer dat aan het Oosteinde de herinneringssteen bijna onzichtbaar is geworden door het haagje wat er voorstaat.

Oosteinde 55

De tweede boerderij staat middenin Scherpenzeel op de hoek Lindenlaan – Dorpsstraat. Het is een winkelpand van kledingzaak Geerts en Ad Hoogendijk had zijn kunstschildersatelier in het

Dorpsstraat 229

achterhuis of -deel.

Deze kop-hals-rompboerderij staat op de plaats waar het eerdere pand stond van de familie Blanken, maar is in de meidagen van '40 ook volledig verwoest. De familie Blanken bestond uit Cornelis Blanken, hij was de boer, Dirkje bediende de klanten in de zuivelwinkel en Bart en Tinus

waren de melkventers. De winkeldeur was toen nog in de

zijgevel aan de kant van de Lindenlaan. Tussen de winkeldeur en de voorgevel was de herinneringssteen geplaatst, maar door een autoaanrijding is de steen verdwenen. Wel is de plaats waar de steen toen zat verdiept aangegeven en nog altijd zichtbaar.

Deze wederopbouwboerderij is in feite een kop-hals-rompboerderij en je ziet dat heel mooi in de verdeling van de verschillende functies. Er is een corridor gemaakt tussen winkel, woon en stal gedeelten.

Achter de boerderij stond ook een hooiberg met stalen roeden. De

stalramen zijn in oorspronkelijke vorm met ventilatiedorpels gebleven. Ook zijn er schampberen aan de gevels gemetseld, zodat er geen dakgoten werden vernield wanneer men tekort door de bocht reed met paard en wagen. Hoewel er functieveranderingen hebben plaatsgevonden in het pand zijn er veel Delftse School detailleringen bewaard gebleven.

De weg volgend richting Woudenberg komen we bij de Holevoet aan bij Bakker Grafimedia, Holevoetplein 293-295. Voorheen de boerderij van familie J. Renes. Een wat luxe uitgevallen wederopbouwboerderij en tussenwoning. Ook hier zien we de herinneringssteen in de voorgevel wat eens een rijtuigenhuis en veestalling was. Hier bij de bocht in de N224 waren aan beide zijden van de weg al de panden volledig door brand verwoest. Deze brand kwam door het Nederlandse artillerievuur vanuit de Grebbelinie, omdat Scherpenzeel bezet was door Duitse legers van Generaal Zickwolff op 12 mei 1940. Deze boerderij draagt ook wel Delftse School kenmerken in de herbouw. Let op de schouderstukken onlastingsbogen boven deuren en ramen.

Tuitgevels, Gootklossen en vlechtingen in de gevels, siermetselwerk in de schoorsteen en oren aan onder en bovendorpels van de kozijnen. Het boerderijcomplex waar eerder ook een hooiberg achter stond is duidelijk wat chiquer dan de andere wederopbouw-

Holevoetplein 293-295

boerderijen. De getoogde toegangsdeuren van het bedrijfsgedeelte waren eertijds bijzonder in onze omgeving. Het tuinmuurtje met ezelsrug sluit de voortuin af van het trottoir langs de doorgaande weg. Architect Van Wamelen heeft ook dit plan ontwikkeld en getekend.

Tussen de boerderij van familie Renes en de voormalige Gereformeerde Kerk stond het gedoetje van familie Ruys wat door beschieting is verwoest. Een klein eenvoudig boerenhuis met hooiberg. Er was geen grond bij of naast dit huis. Daarom werd er in 1941 besloten het woonhuis met stal te verplaatsen naar de Glashorst, waar ook hun grond lag. Een

Glashorst-Zwarte Land

eenvoudig boerderijtje werd er gebouwd waar nu de familie Van Heugten hun bedrijf hebben. Het simpele huis heeft evenwel toch de Delftse School kenmerken, zoals tuitgevels, schouderstukken, een herinneringssteen en hanekammen boven de raamkozijnen, geen dakgoten of oversteken.

Een kleine koeienstal met de bekende betonnen stalramen voorzien van ventilatiedorpels maakt de boerderij compleet. Na de familie Ruys heeft Gijs Pater hier nog enkele jaren geboerd en veehandel gedreven. In die tijd heeft Pater er nog heel veel bijgebouwd en gemoderniseerd. Dit pand was voorzien van bovengronds elektranet. De isolatoren met de draadaansluiting zijn met de paal nog aanwezig.

Toen omstreeks 1964 de familie Van Heugten de boerderij kocht werd het gesloopt om ruimte te scheppen voor de nieuwe fabriek van vloerbedekking. Niettemin heeft de familie Ruys door oorlogshandelingen op een goedkope wijze een betere behuizing voor mens en dier gekregen.

De vijfde wederopbouwboerderij is het pand naast de Witte Holevoet van de familie Schimmel.

Aanvankelijk hadden wij in Scherpenzeel vier wederopbouwboerderijen, maar door de Gemeentelijke en Provinciale grenswijziging in 1960 kwamen er nog drie boerderijen bij.

De eerste staat aan het Holevoetplein 280 en de anderen aan de Brinkkanterweg.

Het woonhuis stond altijd los van het bedrijfsgedeelte en was ontworpen door architect A.H. van Wamelen uit Leusden.

Het bedrijfsgedeelte is in de oorlog niet verwoest, maar is later gesloopt. De grond van deze boerderij lag wel twee kilometer ten noorden van Scherpenzeel tussen De Haar en Kolfschoten.

Holevoetplein 280

Dit woonhuis heeft een royale uitstraling met hoge topgevels en uitgemetselde schoorstenen. De afdekplaten op deze schoorstenen rusten op acht zuiltjes en we noemen dit tafelschoorstenen. Zware raamkozijnen met oren en fijnmazige roeden maken dit tot een robuust woonhuis. Ook zijn er vlechtingen in het metselwerk toegepast.

Een fraaie voordeurpartij met bovenlicht en smeedijzeren lantaarn en natuurlijk de herinneringssteen met leeuw laten hier duidelijk iets zien van de wederopbouw in 1941-1942 in Scherpenzeel.

Brinkkanterweg 39

Boerderij "De Pol", Brinkkanterweg 39

Wanneer we de Brinkkanterweg op gaan komen we steeds dichterbij de hoofdweerstand van de Grebbelinie. Langs de oostkant van het verdedigingswerk uit 1742 stonden de boerderijen in het schootsveld van de vuurmonden. Daarom

werden alle bouwwerken en grote bomen in de mobilisatietijd geruimd, want de vijand zou ze wel eens als dekking of uitkijkpost kunnen gebruiken. Toen in november 1939 de inundatie werd gesteld en alles onder water werd gebracht, werd de familie Blaauwendraat van boerderij "De Pol" van huis en haard verdreven en gingen voor nood naar de leegstaande boerderij "Zelder" in Renswoude. Toen de oorlog op 10 mei 1940 uitbrak ging het oude rietgedekte hallenhuis tegen de Lunterse Beek aan, in vlammen op. Niets is er overgebleven van die voormalige boerderij. Er werd al spoedig een nieuwe wederopbouwboerderij gebouwd dicht tegen de Brinkkanterweg. Een royaal huis moest er komen, want er waren tien kinderen, daarom kwam er een dwarshuis voor het bedrijfsgedeelte te staan. In de vormgeving en detailleringen zien we al de eerder genoemde elementen weer terug. Tuitgevels, schouderstukken en de herinneringssteen naast de voordeur, maar ook de hoodakkapellen en vlechtingen in het metselwerk. De hooibergen zijn in de loop der jaren overbodig geworden en verdwenen. Een fraai veehouderijbedrijf waar met respect en liefde het wederopbouwgebeuren een plaats mocht behouden.

Boerderij "Beekhoeve".

Brinkkanterweg 20

Vlak voor de Brinkkanterbrug staat de boerderij waar eertijds de familie Bos woonde. Voor de oorlog was hier een kleine boerderij die rond 1925 afgesplitst was van "Klein Davelaar", wat

nu "Hoeve de Beek" heet, maar door vererving eigendom werd van Piet Bos. Het boerderijtje had toen een rieten kap. Nooit hebben we een foto of tekening van deze boerderij gezien. Deze boerderij is in 1940 door het Nederlandse leger geruimd, omdat het in het schootsveld van de Grebbelinie lag.

In 1942 is er een wederopbouwboerderij gebouwd, deze is in 1945 door de Duitsers opnieuw verwoest omdat de Pantherstelling op de Grebbelinie was aangelegd. Na de oorlog, in 1947 is er opnieuw een

wederopbouwboerderij gekomen in een grotere vorm.

Een herinneringssteen met leeuw zien we links in de voorgevel. Meerdere details uit of van de Delftse School zijn nog aanwezig.

De rechter aanbouw met platdak is gelukkig wat aangepast en heeft nu een betere vorm gekregen.

De siertuin voor het woonhuis heeft de functie van de voormalige moestuin overgenomen. Schimmel BV Loon- en Grondverzetbedrijf heeft de agrarische werkzaamheden van het boerenbedrijf overgenomen.

Toch is het wederopbouwgebeuren bewaard gebleven in het gebouwencomplex.

NIEUW MONUMENTENBORDJE UITGEGEVEN

Nederland telt ongeveer 60.000 rijksmonumenten en verreweg de meeste zijn niet als zodanig herkenbaar. Om hieraan tegemoet te komen heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed het Rijksmonumentenbord ontwikkeld. Dit bordje markeert voor iedereen zichtbaar de rijksmonumenten van Nederland. Er is ook een variant beschikbaar voor provinciale en gemeentelijke monumenten.

Het monumentenbordje maakt tegelijkertijd een einde aan de verwarring die soms ontstaat over het 'blauw-witte' schildje. Ten onrechte wordt vaak gedacht dat dit schildje aangeeft dat een gebouw een rijksmonument is. Dit schildje is in 1954 in het leven geroepen door de Verenigde Naties en heeft als doel om cultureel erfgoed in tijden van oorlog en militaire bezetting te beschermen.

De gemeente Scherpenzeel heeft in augustus 2015 aan alle eigenaren van de rijks- en gemeentelijke monumenten een nieuw bordje toegestuurd met verzoek het bordje te bevestigen aan de post van de voordeur van het pand. Velen hebben de bordje reeds geplaatst. Het wordt op prijs gesteld indien ook de overige eigenaren het bordje ook zullen plaatsen.

AANPASSING VERGUNNINGPROCEDURE MONUMENTEN OPGENOMEN IN DE GEMEENTEGIDS VAN 2016

In de gemeentegids van 2016 is op advies van de Monumentencommissie een nieuw stukje toegevoegd bij onderdeel Bouwen en verbouwen (op pagina 27).

Veranderen van een rijks- en/of gemeentelijk monument

Er is geen afzonderlijke vergunning meer voor het veranderen van een rijks- en/of gemeentelijke monument. Een vergunning voor het wijzigen van een rijks- en/of gemeentelijk monument maakt deel uit van de omgevingsvergunning.

Bij rijksmonumenten wordt advies gevraagd aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In een aantal gevallen geeft de rijksdienst geen advies, maar laat het over aan de plaatselijke organisatie, de gemeentelijke monumentencommissie (zie pagina 21).

Voor aanvragen om vergunning tot wijziging van gemeentelijke monumenten is advies vereist van de gemeentelijke monumentencommissie.

Vooroverleg

Naast de vastgelegde taken van de monumentencommissie is het ook mogelijk om een principeverzoek te bespreken in de commissie. Het werkt vooral bij complexe zaken tijd- en kostenbesparend.

DE ERFGOEDWET

In het jaarverslag van 2014 is de Omgevingswet en de ontwikkeling van de overkoepelende Erfgoedwet al even aan bod gekomen. Er werd toen uiteengezet dat de Erfgoedwet een deel van de Monumentenwet uit 1988, dat het aanwijzen van monumenten regelt wordt opgenomen, samen met de wet tot verzelfstandiging rijksmuseale diensten, de wet tot behoud cultuurbezit, de wet tot teruggave cultuurgoederen uit bezet gebied, de regeling materieel beheer museale voorwerpen en de uitvoeringswet Unesco-verdrag 1970. De Erfgoedwet maakt regels voor de omgang met ons erfgoed eenduidig, zodat helder is wie waarvoor verantwoordelijk is en hoe het toezicht daarop geregeld is. De huidige versnippering in verschillende wetten was een belangrijke aanleiding om een integrale wet op te stellen voor het beheer en behoud van monumenten, museale voorwerpen en archeologische overblijfselen. De nieuwe Erfgoedwet bundelt de bestaande wet- en regelgeving voor behoud en beheer van het cultureel erfgoed in Nederland. Er is in 2014 een wetsvoorstel geschreven en deze is in 2015 zowel door de Tweede kamer, als door de Eerste kamer aangenomen. Naar verwachting zal de Erfgoedwet 1 juli van dit jaar (2016) in werking treden.

Maar wat gaat er veranderen? En wat merkt u als monumenteneigenaar daarvan? Een van de uitgangspunten van de erfgoedwet is dat de verantwoordelijkheid van de overheid en de overige erfgoedzorgers expliciet vast komt te liggen. Bijvoorbeeld: Voor de eigenaren van

rijksmonumenten zal de nieuwe wet een duidelijk plicht kennen om hun gebouw in stand te houden. Dit betekent niet dat een eigenaar die een jaar het schilderwerk overslaat, strafbaar is, maar het gaat er om dat de eigenaar tijdig het onderhoud uitvoert dat noodzakelijk is om het voortbestaan van het monument te garanderen. Deze verplichting tot onderhoud is niet nieuw, er is in het verleden al jurisprudentie over ontstaan, maar in de Erfgoedwet wordt deze verplichting beter zichtbaar. Het is vanaf 1 juli 2016 niet meer mogelijk voor een eigenaar om zijn rijksmonument opzettelijk te laten verloederen, want hij is dan strafbaar. Het zal vanaf 1 juli 2016 makkelijker zijn voor de gemeente om eigenaren te wijzen op hun verantwoordelijkheden. Het is mogelijk voor gemeenten om deze passage ook op te nemen in hun gemeentelijke monumentenverordening en te laten gelden voor hun gemeentelijke monumenten, maar zolang dat niet het geval is geldt de instandhoudingsplicht alleen voor rijksmonumentale objecten.

Daarnaast worden aan de Erfgoedwet een aantal nieuwe bepalingen toegevoegd. Behalve de instandhoudingsplicht is het beschermen van ensembles en mobiel erfgoed daar onderdeel van en is er explicieter aandacht voor het belang van waardevolle interieurs.

Alle stemmingen en moties over de Erfgoedwet zijn te vinden op de website van de Tweede Kamer, ook kunt u meer informatie vinden op de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

<http://cultureelerfgoed.nl/dossiers/erfgoedwet>

Mevrouw E.M. ter Braak

COLOFON

Auteurs: de voorzitter, secretaris en leden van de Monumentencommissie
Nazicht: ambtelijk secretaris
Druk: gemeente Scherpenzeel
Inlichtingen: info@scherpenzeel.nl